

KATHELIJN VERVARCKE

DE
TEKENAAR
VAN HET
VERZET

*Het waargebeurde verhaal van een moedige
leraar en zijn Joodse leerlingen*

Lannoo

INHOUD

HOOFDSTUK 1	De terugkeer van de tekenleraar	10
HOOFDSTUK 2	Sporen van Spiro	26
HOOFDSTUK 3	Dikke kusjes van je hartsvriendin	38
HOOFDSTUK 4	Een vals bericht	64
HOOFDSTUK 5	De Atlas Meetkundig Tekenen	80
HOOFDSTUK 6	Ceremonie zonder lichaam	102
HOOFDSTUK 7	Nacht und Nebel	118
HOOFDSTUK 8	Een torenkamer boeken	144
HOOFDSTUK 9	Niemandland	156
HOOFDSTUK 10	Fronttoerisme	170
HOOFDSTUK 11	The Royal Ostend Swimming Club	182
HOOFDSTUK 12	The Lucky Swingers	200
HOOFDSTUK 13	De gympiramide	212
	Nawoord	226
	Dankwoord	229

Mochten mijn kleren kunnen spreken, dan zouden ze vertellen hoe ik uit mijn vorige leven verdreven werd. In de weerspiegeling van de brilglazen van de directeur zag ik de vergeelde naden van mijn kostuum.

Het atheneum kon mij niet weer in dienst nemen. Ik moest eerst een document van de Staatsveiligheid kunnen voorleggen. ‘Emile Fryns, tekenleraar en kunstschilder, 31 jaar, ondernam tijdens de Duitse bezetting geen acties tegen de Belgische Staat.’ Zonder deze verklaring kon ik mijn leven niet weer opnemen, want officieel had ik een strafblad, als voormalig lid van de Gewapende Weerstand, en twee jaar gevangenschap op de teller. Dat vloekte met de eerbaarheid van het ambt, stelde directeur Aimé Delporte. In zijn ogen zag ik nog het vuur van de strijd tegen de christenhonden waarmee deze school opgericht was, ook al zonken ze steeds dieper weg in zijn wangen. Het was me een raadsel hoe hij op een dieet van rantsoenbonnen zo’n mooie vetreserve had kunnen onderhouden.

‘Maar ik heb het werk echt nodig’, probeerde ik tegen beter weten in. ‘Door de oorlog is het hotel van mijn ouders bijna failliet.’

Delporte draaide zachtjes aan de dolk in mijn rug. Hij toonde me een officieel schrijven. Daar kon hij niet omheen. Bovenaan de brief sprong de naam van het hoofd van het rijksonderwijs in het oog. Hij richtte zich tot de Duitse bezetter.

April den 30ste, 1943

Betreft: verbod op onderwijsactiviteiten voor de heer Fryns, Emile Karel.

Hartelijk dank voor de overhandiging van de inlichtingen inzake de veroordeling van voornoemde leraar meetkundig en artistiek tekenen. Van onzentwege formuleren we geen bezwaren tegen de uitspraak. De instelling was niet zinnens de heer Fryns definitief in dienst te nemen.

Hoogachtend.

Maar ik mocht op hem rekenen, benadrukte Delporte, hij zou desnoods zelf naar Brussel gaan. Een kunstenaar voor de klas, dat was een geweldige meerwaarde voor de school. Wacht maar tot hij dat aan het verstand van de grote baas gebracht had!

Ondertussen wist ik al van de gemeentepolitie dat het twee jaar kon duren eer ik het bewijs van mijn goede bedoelingen op zak zou hebben. Tja, de Canadezen werden bij de bevrijding als helden onthaald, maar rond de verzetsstrijders hing een waas van wantrouwen. Toch had ik nooit kunnen vermoeden dat ik na mijn terugkomst zou moeten vechten om mijn leven weer op de rails te krijgen.

Ik moest geduld hebben. Bovendien was het schooljaar 1945-1946 al een dikke maand begonnen, waardoor mijn terugkomst voor allerlei verschuivingen in de opdrachten zou zorgen. Delporte raadde me aan de tijd te gebruiken om weer op krachten te komen. Ergens had hij gelijk. Ik kon nog steeds geen potlood vasthouden, wat toch een minimumvoorwaarde was om mijn werk als tekenleraar weer uit te voeren. Bovendien achtte hij het niet wenselijk dat ik moest samenwerken met Herr Ballon. Die zwartzak zou naar een andere school overgeplaatst worden zodra Delporte voldoende bewijzen tegen hem had, verzekerde hij me in vertrouwen, maar dat vroeg tijd, dat moest ik begrijpen. Over mijn maandenlange afwezigheid stelde hij geen diepere vragen. Hij vroeg me wel of ik mijn persoonlijke spullen uit mijn lokaal kon verwijderen.

Waarom was dat nu plots zo dringend? Ze hadden twee jaar lang niemand in de weg gelegen. Of was zijn belofte om naar Brussel te trekken om te vechten voor mijn terugkeer met boter bezegeld?

Een illusie armer trok ik de deur van Delportes kantoor achter me dicht en liep ik verder het schoolgebouw in, waar de gangen me begroetten met hun vertrouwde aanblik. Duizenden aanrakingen hadden de geschilderde guirlandes langs de muren bijna helemaal uitgewist. Ontelbare voetstappen hadden de hardstenen traptreden uitgehold.

Mijn hand trilde lichtjes toen ik de deur van mijn klaslokaal opende. Een nevel van zeezout had zich afgezet op de hoge ramen. Voor mij leverde de poetsvrouw nochtans altijd een extra inspanning. Een oude gewoonte maakte zich plots van me meester. Ik trok de gordijnen halfdicht. Dat deed ik altijd voor de les, om te vermijden dat de leerlingen de hele tijd naar de wolken zouden staren in plaats van mee te werken. Mijn tekening op het zwarte bord had de oorlog beter doorstaan dan ikzelf. De dag voor mijn arrestatie had ik een dwarse doorsnede van een cilinder geschetst. Het krijt was deels vergaan, maar de contouren tekenden zich nog scherp af. In mijn berghokje trof ik mijn tekenjas aan. De witte katoenen stof vertoonde bruine

cirkels. De jas had te lang tegen de vochtige muur gehangen. Op de schappen in de kast zag ik hoe mijn verf gebarsten was. Niemand van mijn collega's had zich de moeite getroost om mijn jas op een droge plek te hangen en mijn verf vochtig te houden. Twee jaar na mijn deportatie leken de sporen van mijn aanwezigheid langzaam uitgewist.

Ik liep nog even door naar het lokaal aan de overkant. Vandaar kon je de zolder op, waar de leerlingen niet mochten komen. De planken van de vloer zaten hier en daar los en daarom waagden de collega's zich ook niet aan deze plek. Door voorzichtig af te tasten had ik ontdekt hoe ik me in deze schuilplek kon bewegen zonder door de verraderlijke vloer te zakken. In het midden stond een kapotte stroboscoop. In het dak ontbraken enkele pannen, dat was al zo toen ik in september 1940 een aanstelling in deze school kreeg. Onder het gat in het gebinte kon je de zilte lucht ruiken. Ik had nooit melding gemaakt van de ontbrekende pannen. Dankzij de zeebries kon ik nog een beetje ademen in deze verstikkende omgeving.

Terwijl ik over de plankenvloer stapte, hoorde ik het schichtig fladderen van vleugels. Op de dwarsgebinten was een duif neergestreken. Aan de witte vlek op zijn borst herkende ik Butler. Wie anders dan mijn trouwe duif zou op een tochtige zolder wachten op de terugkeer van een kunstenaar die om den brode moest lesgeven? Voor mijn deportatie was dit onze vaste rendez-vousplek. Butler leek zo ontredderd om mij te zien dat hij zenuwachtig met zijn vleugel bleef slaan. Ik hurkte neer om hem te kalmeren en bleef een paar minuten zitten.

Op deze zonnige oktoberdag wierp het binnenvallende licht schaduwen op de plankenvloer. Daardoor zag ik nu pas dat de grond achter in de zolderruimte bezaaid lag met kleine kokertjes, ongeopend en met de boodschappen er nog in. Ik had ze destijds met een riempje aan zijn poot gebonden, toen ik nog les gaf, met informatie over het bezette land. Het was me een raadsel hoe de kokertjes hier beland waren. Wellicht was iemand bezorgder geweest om mijn welzijn dan ikzelf en had die persoon daarom de boodschappen van het duivenpootje losgemaakt waar niemand ze zou vinden. Alsof hij schuld bewust was, verstopte de duif zich tussen de losse dakpannen nog voor ik me voorover kon buigen. Of misschien voelde hij zich ongemakkelijk, omdat mijn dunne benen om hulp schreeuwden in mijn veel te grote broek.

Ik nam de kokertjes terug mee naar mijn lokaal, prutste de papiertjes voorzichtig open en herlas mijn eigen bijna kalligrafische handschrift. Daar-

voor had ik een vergrootglas nodig, en dat lag nog op exact dezelfde plaats in mijn lessenaar vooraan in de klas.

Jongen van 16 opgepakt door nazi's – zong Belg. volkslied in betoging op nationale feestdag 1941.

Zanger des vaderlands opgepakt en 2 maand gemarteld, 1942.

Primus stadsschool toegang tot atheneum ontzegd. Sept. 1942. Verbod op onderwijs voor Joodse kinderen.

Bezetter rooft geld en eigendom van Joodse winkels – werkverbod – handelaars veroemd tot bedelstaf.

Op het eerste bericht, over de jeugdige zanger Yvan Engels, had ik zelfs een miniatuurportret gekrabbeld. Achteraf bekeken was zijn gezicht te kinderlijk weergegeven. Deze leerling had zijn eigen verzetsgroep voor jongeren opgericht, Het Geheime Leger. Na zijn eerste arrestatie en vrijlating ging hij gewoon door met de Brabançonne zingen op betogingen. Hij werd een tweede keer opgepakt en zwaar mishandeld in de gevangenissen van Brussel en Luik. De Duitsers hadden hem vanwege zijn jonge leeftijd vrijgelaten. Oostende was echter spergebied en aldus door de haven militair een strategische zone. Daardoor mocht Yvan Engels na zijn vrijlating niet meer naar huis terugkeren. Dat had ik bij mijn thuiskomst via leden van zijn weerstandsgroepering vernomen. In de Brusselse rand had hij onderdak gevonden bij een groep partizanen, belast met de taak om een wapendepot te bewaken in een meisjesschool langs de steenweg in Waterloo. Dit weerhield hen er niet van om een bezoek te brengen aan de kermis van Waterloo en enkele glazen bier achterover te slaan. Toen ze met de tram terugkeerden, was een van de jongens hierdoor nogal loslippig. Een ss'er had in het gejoel de foute woorden opgevangen en had de jongeman ter plaatse gearresteerd. Yvan sprong nog van de tram en spurtte naar de school om de anderen te alarmeren. Met mitrailleurs slaagde hij erin om de Duitse soldaten de hele nacht op afstand te houden zodat zijn kompanen konden ontkomen. Daarbij doodde hij zeven, anderen zeggen acht, Duitsers. Van zijn vrienden sneuvelde er maar één tijdens de vlucht.

Over de dood van deze jonge held circuleren twee versies. Ofwel spaarde hij de laatste kogel voor zichzelf – hij had na zijn tweede arrestatie immers gezworen zich nooit meer te laten martelen – ofwel stierf hij door het Germaanse vuurwerk.

Zodra ik in eer hersteld ben, zal ik er bij Delporte voor ijveren om de school om te dopen tot het 'Yvan Engelsatheneum'. Tenslotte kun je je afvragen of de naam 'Koninklijk Atheneum Oostende' de waarden van het officieel onderwijs nog vertegenwoordigt. Terwijl de koning tijdens zijn luxueuze krijgsgevangenschap de toestemming van de Führer kreeg om met zijn Madame Crevette een maandje op huwelijksreis naar Oostenrijk te gaan, gaven onze eigen leerlingen blijk van een harde en klare verzetsgeest.

Mijn voorstel zou natuurlijk de nodige tegenkanting krijgen. Ik hoor Snefke al zuurpruimen, dat de Duitse soldaten misschien van de *Wehrmacht* waren en ook maar hun plicht deden, dat Yvan Engels dus een moordenaar was. Wat kon je verwachten van een geschiedenisleraar die in zijn lessen niet repte over Churchill of De Gaulle? Nooit had hij ook maar één minuut leestijd gespendeerd aan het oorlogsgeweld dat onze kustregio teisterde, terwijl hij in zijn vrije tijd wel geschiedenisles gaf aan vnv'ers. En wat kon de commissie, opgericht op bevel van Regent Karel om het gedrag van staatsambtenaren tijdens de bezetting te beoordelen, hem verwijten? Dat Snefke, koning der dwergen, zoals op een van de achterste banken in het klaslokaal gegrift stond, wel met een erg innige blik omhoogkeek terwijl hij de piramiden van Cheops, Chefren en Mykerinos als een wereldwonder beschreef? En dat hij altijd maar doordramde dat zulke grote bouwwerken alleen gerealiseerd konden worden, omdat de orde en het gezag in de Egyptische tijd gerespecteerd werden! Maar wie zou nu durven te beweren dat hij het over de nazi's had toen hij vol lof sprak over dictaturen in vroegere tijden? Of dat hij aan zijn bijnaam Snefke gekomen was, omdat hij keer op keer over de farao Snéfrou vertelde dat hij ondanks zijn kleine piramide een groot figuur geweest was? Dat hij zijn leerlingen liet neerknielen om te illustreren hoe een leenman door zijn heer tot ridder geslagen werd, en met de aanwijsstok die een degen moest voorstellen, de leerlingen ietsje te hardhandig tot ridder sloeg terwijl hij een Duitsklinkende formule mompelde? Deze sappige anekdotes zou iedereen gretig navertellen, maar of hij Yvan Engels aan de galg gepraat had, nee, dat zou niemand met zekerheid durven te beweren.

Ik besloot mijn tekenmateriaal in het berghok te laten liggen. De kracht om mappen en verfpotten te dragen ontbrak me. Bovendien kwam Delporte voor de oorlog al nooit in de lokalen op de zolderverdieping, dus het was veilig om te veronderstellen dat hij nog steeds te lui was om de trap op te lopen.

Terug beneden, in de centrale gang met de replica's van beelden uit de oudheid, kruiste ik mijn stagiair. Ik herkende hem meteen: het was Armand, een getalenteerde tekenaar die me in zijn stageperiode na de lessen was komen opzoeken om zijn lithografieën ter beoordeling aan mij voor te leggen. Het kon niet anders of ze hadden die jonge hengst aangenomen om mijn opdracht over te nemen. Hij keek me scherp aan, maar gaf geen enkele blijk van herkenning. Waar zal ik ooit de moed vinden om weer voor de klas te staan, als de enige student die in mijn artistieke voetsporen wilde treden me niet meer herkent?

Omdat ik behoefte had aan wat frisse lucht verliet ik het atheneum en stak ik de straat over. In het Leopoldpark, tegenover de school, ging ik op een bankje zitten om een Lucky Strike te roken. Vanaf de bovenste bouwlaag staarde de gehelmde Pallas Athena me streng aan. De ionische zuilen riepen nog steeds een zekere grandeur op. Ik nam een paar trekken en gooide mijn sigaret bijna opgerookt weg. Een zwerver raapte de smeulende peuk op. Ik liep hem achterna en duwde een paar sigaretten in zijn handen. Tot mijn ontzetting gaf hij ze terug.

‘Houd ze maar, jij ziet er ook een sukkelaar uit.’

Zijn woorden verrasten me. Blijkbaar zag ik er zwakker uit dan ik zelf doorhad. Wist hij veel dat ik vroeger de Don Juan van de Noordzee genoemd werd.

Mijn gedachten gleden af naar de vele herfstdagen voor de oorlog, toen mijn confraters en ik hier kwamen minigolfen. Zouden ze eigenlijk al weten dat ik terug was? Na drie maanden had het gerucht misschien toch al de leraarskamer bereikt. Geen enkele collega was me komen bezoeken bij mijn terugkomst in Nieuwpoort. Had Delporte hen op de hoogte gebracht? Wisten ze al dat mijn kompaan Honoré overleden was? Als ik maar niet telkens opnieuw het verhaal van mijn arrestatie en gevangenschap zou moeten opdissen. Terwijl ik nadacht hoe ik mijn beprovingen kort en krachtig kon stileren om verdere vragen af te wimpelen, hoorde ik plots hoe een duif moeizaam naast me landde. Het was Butler. Net zoals vroeger was hij me achternagevlogen.

Nu pas zag ik wat me daarnet ontgaan was: mijn duif was niet meer zo dapper als toen ik hier les gaf. Ik stak mijn hand uit, maar hij bewoog amper. Twee venijnige grijpssporen etterden op zijn lijf. Waarschijnlijk had een slechtvalk hem bijna te pakken gekregen. Hij keek me even meewarig aan als de directeur daarnet. Zachtjes tilde ik hem op en stak hem weg in mijn grote binnenzak. Om schetsboeken mee te nemen, liet ik altijd ruime zakken

naaien. De duif paste er perfect in. Ik mocht alleen niet vergeten hem er thuis weer uit te halen.

De tere klauwen van Butler deden me denken aan de mus die me in Sint-Gillis elke dag kwam bezoeken. De barsten in de gevangensmuren waren zo breed dat hij er zijn snaveltje in kon duwen. Ik gooide er steeds kleine kruimeltjes tussen om hem te lokken. Daarvoor moest ik nog meer hongervlijden. Het voedsel was maar net genoeg om niet te creperen, maar het bezoek van de tengere vogel verdreef mijn eenzaamheid. Enkele dagen voor ik uit Sint-Gillis overgeplaatst werd, vertelde een medegevangene me dat hij tijdens de wandeling een mus had kunnen vangen terwijl hij met zijn snavel in een barst zat. Hij had het diertje de nek omgewrongen en het vlees had hij rauw van de botjes gepeuzeld. De dagen erna kwam mijn mus niet meer.

Ik nam me voor Butler goed te verzorgen. Als iets of iemand mijn gemoed zou kunnen verlichten, dan was het wel dit wezen, dat net zoals ik ternauwernood aan de roofdieren ontkomen was. Bovendien zou het me met een opsterven na dode duif in mijn zak niet lukken om de Staatsveiligheid te overtuigen van mijn goede bedoelingen. Al zou ik hun wel kunnen uitleggen dat het mijn gevederde vriend was die mij naar het verzet gelokt had.

Al van in het begin van de oorlog werkte de bedrijvigheid van de invallers op mijn gemoed. Affiches brulden de verordeningen van de muren. De hielen van de marcherende soldaten hakten door de geplaveide wegen. De ramen van de vissershuisjes trilden door de verplaatsingen van de militaire voertuigen. Om de geluiden van geweld en onderdrukking uit mijn geest te verjagen, verlangde ik sterk naar de vrije natuur.

Op een vroege ochtend begin juni 1940 schurkte ik langs de donkere muren van Nieuwpoort tot ik in de velden was, om dan aan de oevers van de IJzer op zoek te gaan naar het orkest van merels, rietzangers en nachtegalen. Zodra er licht genoeg was, haalde ik mijn schetsboek uit mijn zak en tekende ik in het landschap een naakt meisje dat gewillig op me afstapte. Natuurlijk dartelden er geen dames tussen de wilgen, maar hier kon ik nog heer en meester zijn over mijn eigen fantasie. Zo sloop ik in de beginjaren van de oorlog wel vaker het speergebied uit om voor het kriecken van de ochtend of bij avondschemering in de polders kuifleeuweriken te tekenen. Dat was een rebellenstreek op zich, aangezien ik alleen de toestemming had om elke dag van mijn woonplaats Nieuwpoort naar Oostende te reizen, waar ik les gaf.

Voor de oorlog vond je me vaak met mijn schildersezels op de pier of op het strand. Daarom alleen al verachtte ik de Duitsers, omdat ze het strand waarmee ik vergroeid was vol obstakels gelegd hadden. De verwoesting van het zeelandschap griefde mij, temeer omdat het mijn werk als schilder van zeezichten met kwetsbare vissersbootjes verhinderde. Alles wat leefde en glansde, moest ontlusterd worden. Alles wat zich teder oprichtte, moest neergehaald worden. Op het strand zag je enkel nog gekruiste boomstammen en stalen pieken. Stilstaan was er verboden, stond in agressieve letters op een bord te lezen. Zo kon ik daar geen stilleven meer schilderen en moest ik in de vlaktes van de IJzermonding op zoek naar taferelen.

De sternenvogels bakenden met hun gekrijs nog steeds hun territorium aan de rivieroever af. In tegenstelling tot de Belgen lieten zij zich niet beknotten door de overheersers. Hier stroomde het bloed van onze vaders, die in de Eerste Wereldoorlog voor onze vrijheid gevochten hadden, de Noordzee in. Hier overviel je de vraag of dat allemaal vergeefs was geweest.

Plots zag ik hoe een houten kistje aan een parachute in de slikgrond wegzonk. Ik begreep meteen dat er een duif in zat. Doordat wij op zolder stiekem met een zelfgemaakte radio naar de BBC luisterden, had ik al weet van de *Secret Pigeon Service*. De Britse inlichtingendiensten maakten gebruik van duiven om informatie uit de bezette gebieden te verkrijgen. Telkens als er een bericht aankwam, las men dat voor op de radio zodat de afzender zou weten dat zijn informatie aangekomen was. Soms gaf de krakende stem maar enkele woorden prijs of stuurde ze cryptische omschrijvingen die alleen de geheime afzender en de bestemming zouden begrijpen. Dat sprak geweldig tot mijn verbeelding.

Omdat het nogal zou opvallen als ik met een kistje en een wit stuk stof rond zou lopen, haalde ik de duif voorzichtig uit zijn gevangenis en stak hem in mijn grote binnenzak. Enkele witte veertjes prijkten parmantig op zijn borst, daarom doopte ik hem ter plekke Butler. Aan zijn pootje droeg hij een kokertje. Ik opende het voorzichtig en vond een gebruiksaanwijzing en de vraag om de duif terug te sturen met inlichtingen.

Wat verderop keek de bronzen koning Albert I me vanaf zijn paard bemoedigend aan. Mijn schetsboeken hield ik in de hand. Als ik betrappt zou worden, kon ik nog zeggen dat ik de duif thuis in alle rust had willen schetsen. Uit een voorval op school had ik geleerd dat je koelbloedig in je rol moest blijven wanneer de Duitsers je ondervroegen.

De BBC had destijds de Belgische bevolking opgeroepen om de letter V te gebruiken als symbool voor het verzet tegen de Duitse bezetting. De oproep kende grote navolging. De V van *victory*, *victoire* en vrijheid stond overal op de muren geschilderd. Ook Winston Churchill maakte het V-teken tijdens zijn redevoeringen. Op een dag vernam ik dat er op de vloer van de grote turnzaal met krijt een reusachtige V getekend was. Nog diezelfde dag stormden twee mannen van de *Sicherheitspolizei*, vergezeld van twee *Gestapo's* gehuld in zwarte lederen jassen, de klassen binnen. De leerlingen moesten meteen al hun zakken leegmaken. Een paar keer vielen de vitamines die ze als privilege van de bezetter kregen uit hun zakken. De pillen smaakten erg slecht en sommigen spaarden ze op voor hun familieleden. De verdachtmaking viel echter meteen op Raoul Servais. Uit zijn jas diepte hij een zakdoek, een munt-snoepje en een klein koperen kokertje op. Terwijl hij verder zijn zakken leegmaakte op de bank, vertelde Raoul honderduit hoe het kokertje een minuscuul Lieve Vrouwke bevatte dat hij van zijn oma gekregen had om hem te beschermen tegen brandbommen. Tot zijn geluksbrenger van de bank af rolde en op de tegels kletterde. Het deksel wipte eraf, maar in plaats van de beschermvrouw viel er een stuk krijt uit. Het hielp niet dat de jongen al meermaals straf gekregen had voor het ongevraagd versieren van de atheneumgangen. Het talent van Raoul spatte nochtans van de muren. Zo had hij bij zijn laatste bravourestuk met trefzekere lijnen in vier taferelen enkele eenden neergezet die hun eieren verstoppten voor een Oostenrijkse jager met weelderige zilvergrijze lokken in een ultrakort leren broekje.

Hardhandig werd Raoul door de mannen het klaslokaal uit gesleept en bij Delporte gebracht. Raouls vader stond erg slecht aangeschreven bij de *Kommandantur* en zijn oom zat in de gevangenis voor verzetsactiviteiten. De jongen had zelf ook al enkele zware aanvaringen doorstaan met Herr Ballon, die bekendstond als fervent collaborateur. De wiskundeleraar had, in het bijzijn van zijn klasgenoten, Raouls huiswerk vergeleken met de nederlaag van het Russische leger in de Slag om Kiev.

Omringd door het Duitse viertal schold Delporte Raoul de huid vol. Het protest van de jongen dat hij onschuldig was, mocht niet baten. De directeur rechtte zijn rug tegenover de vier agenten en argumenteerde dat zij ook de hiërarchie van de school moesten respecteren. Alleen hij was bevoegd om straffen uit te delen, zelfs de leraars mochten enkel melding maken. Als de

heren nu over hem heen zouden lopen, dan zou het institutionele gezag geschonden worden en dat kon leiden tot grote chaos in het atheneum.

Als straf moest Raoul al zijn vakantiedagen doorbrengen in het studielokaal, een ruimte die hij tijdens zijn drie jaren zittenblijven als een gevangenis gaan beschouwen was. Raoul meende dan ook dat de school de collaboratie genegen was, omdat hij steeds maar zakte op zijn wiskunde-examens. Zijn klasgenoten dachten dan ook dat dit kwam omdat Raouls familie bekendstond voor hun sympathie met de geallieerden. Wat hij niet beseftte, was dat de directeur zijn leven gered had. Delporte had de bezetters bestreden met hun eigen logica, dat zij die machtsstructuren genegen waren toch zeker vonden dat de rangorde in een school gerespecteerd moest worden. Nooit hebben we geweten wie de ware dader van de provocerende krijtletters was, al bleef ons ontluikende artistieke genie koppig volhouden dat hij er erg veel spijt van had dat hij de verzetsdaad niet gepleegd had.

Het V-teken in de turnzaal en de harde straf voor Raoul prikkelden de rebellie van de leerlingen. In de volgende weken was een stelletje kornuiten enkele leegstaande villa's van tweedeverblijvers in Bredene binnengebroken. In Oostende zaten er al officieren ingekwartierd in de villa's, dus het zou een kwestie van tijd zijn voor ook de huizen langs de kustbaan in Bredene ingenomen zouden worden. Eerst hadden de jongens in de Noordede een fuik geplaatst om muskusratten te vangen. Vervolgens hadden ze de dode ratten meegenomen op hun nachtelijke tocht. Ze pulkten de matrassen in de lege huizen open, verstopten de krenge erin en naaiden ze dan weer dicht. Dat zou een heerlijke broeihaard voor maden vormen eer zo'n mof er zijn vette kont op zou leggen, lachten ze. En mochten ze ooit betrap worden, dan zouden ze hard beginnen te hoesten en te fluimen, en zeggen dat ze aan tuberculose leden. Dat hield de Duitsers op afstand, want ze wilden nu ook niet zo graag onze bloedbroeders zijn dat ze onze tuberculosebacillen wilden delen.

Een enkeling hield het niet bij deze daad en droeg een zelfgemaakte bom bij zich. Die hadden de leerlingen leren maken in het scheikundelokaal van Boeie. Uitgedost in zijn labo jas vol brandgaten en met zijn eeuwige alpinopet op, had hij tijdens zijn les de inwerking van N_2O oftewel lachgas gedemonstreerd. In een met zuurstof gevulde fles duwde hij met een verbrandingslepel een aangestoken stukje fosfor, dat met een verblindende vlam ontbrandde. Daarbij legde hij uit dat dit een demonstratie was van wat er gebeurde wanneer de Royal Air Force de haveninstellingen met fosforbrandbommen bestookte.

Een ander experiment om de vijand uit het atheneum te houden, kende ook grote navolging bij de jeugd. Boeie toonde hoe je de geur van rotte eieren kon opwekken door verdund zoutzuur op ijzersulfide te laten druppelen in een kipptoestel. Zijn grootste plezier bestond erin alle beschikbare kipptoestellen van het labo op een rijtje te plaatsen op het bordes dat de overdekte speelplaats overkraagde. Niemand betwijfelde of het geurwapen daadwerkelijk de vijand zou buitenhouden, want als voormalige spion voor de geallieerden in de Eerste Wereldoorlog genoot Boeie veel aanzien.

De uitkomst van zijn proefondervindelijk onderzoek met knalgas was twijfelachtiger, omdat de chemische reactie ervoor gezorgd had dat de ramen van zijn lokaal in duizend stukjes braken. Om de zenuwen van de geschrokken leerlingen te kalmeren, schonk hij hun een zelf vervaardigd gedistilleerd likeurmengsel dat hij in labobekers de klas liet rondgaan. Dat mocht van Delporte omdat het oorlog was en we nog leefden, maar boze tongen beweerden dat het likeurmengsel voor de bezetting ook al rijkelijk vloeyde, om te vieren dat we de Grote Oorlog overleefd hadden. Boeie nodigde dan altijd zijn collega Sir Edmond uit. Als voormalig oorlogsvrijwilliger van achter de IJzer onderbrak de leraar Engels maar wat graag zijn lessen voor een toast op het vaderland. Boeie doopte zijn mengsel *Lacrimae Cristi*, naar de rode kleur van de bessen die hij erin draaide. Alhoewel hij een fanatieke atheïst was, zag hij er geen probleem in om zijn drankje om te dopen tot de tranen van Christus.

De geurwapens van Boeie, mijn ontzag voor de jeugdige overmoed, de paarse neus van Sir Edmond die verklapte hoeveel drank hij nodig had om zijn trauma's weg te spoelen: alles in mijn werkomgeving voedde het verlangen om ook zo'n heroïsche daad te stellen. Toen de duif op mijn pad kwam, maakte de gelegenheid de dief. Ik wist nog perfect welke boodschappen ik in de eerste koker verstopt had. Ik had de letters zo minuscuul op sigarettenblaadjes geschreven dat het een kunstwerk op zich was, en vervolgens had ik de blaadjes aan elkaar geplakt tot een lange tekstrol. Ik nam me voor om op verschillende rollen een korte historiek van de oorlog in Oostende te schrijven.

Stadhuis in asch door brandbom. Naaktschilderij Maria Lécina van Frans Regoudt in pulver. Des nachts den 28ste mei 1940.

Bom op Gasthuishotel de la Plage. Verpleegster Poirot, lerares aan de Rijksmiddelbareschool, ontzield onder puin. Den 24ste mei 1940.

Bom op vermeende Joodse wijk Kapellestraat. Den 28ste mei 1940.

Waterverontreiniging, buikloop bij de kinders – Villa Ferdinand en Villa Flavie uitgebrand.

Terreur van avondklok en alarmsirenes.

Dakloze Oostendenaars slapen in Gerechtshof of Thermen.

Butler was niet over het Kanaal gekomen. Ik betrapte hem minder dan twee uur later op een lantaarnpaal in het Leopoldspark. Hij schrok helemaal niet toen hij me zag. Ik meende dat ik hem flink zou moeten voeden vooraleer hij de lange overtocht zou aankunnen. Weemoedig concludeerde ik dat mijn tekstrollen nooit bij de Britten zouden komen en dat ik hem beter kon inzetten om boodschappen voor de lokale bevolking in de stadsparken te verspreiden.

Tegelijk had de inlichtingendienst, Luc-Marc, opgeroepen om te stoppen met het duivengedoe. Ze lieten de Britten weten dat de meeste duiven die op het land gevonden werden in de kookpot belandden. Bovendien slaagden de welwillende burgers er niet in om de naziduisen van de Britse te onderscheiden.

Samen met Sir Edmond hield ik een bericht onder de loep dat bij onze vrienden van Luc-Marc binnengebracht was.

‘Concern for Girl Treatment. It is important for us to experience how you are managing, regarding the present circumstances, and especially how your daughters are treated by German soldiers during they live under their occupation.’

‘Vier germanismen in één zin’, vloekte Sir Edmond terwijl hij ze aanduidde. ‘Dat moet wel contraspionage van de Duitsers zijn.’

Enkele weken later hoorde mijn goede vriend en collega Honoré van een duivenmelker dat je een duif niet meer dan dertig gram maïs per dag mag geven, zodat hij de drang behoudt om terug naar zijn eigen til te vliegen. Door Butler te verwennen had ik van hem een aanhankelijke stadsduif gemaakt.

Zo kwam het dat Honoré Houvenaghel, doctor in de hogere wiskunde en natuurkunde, en ik, zijn coleraar meetkundig tekenen, besloten op zoek te gaan naar een methode om verzet te plegen die beter aansloot bij ons beroep dan duivenmelken.

Boven: Emile Fryns in het atheneum met zijn collega Frans Regoudt, die net zoals Emile kunstschilder en leraar was

Rechts: Emile Fryns voor de oorlog

